

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
cu privire la controlul constituționalității unor prevederi
din Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.930-II din 22 martie
1999* și a unor prevederi din Codul electoral în redacția Legii
nr.480-XIV din 2 iulie 1999**

Nr.1 din 11.01.2000

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.8-9/3 din 20.01.2000

* * *

* M.O., 1999, nr.27-28, art.128.

** M.O., 1999, nr.87-89, art.427.

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:

Pavel BARBALAT	- președinte
Nicolae CHISEEV	- judecător
Mihai COTOROBAI	- judecător
Constantin LOZOVANU	- judecător-raportor
Gheorghe SUSARENCO	- judecător-raportor
Ion VASILATI	- judecător-raportor

cu participarea greșierului Aliona Balaban, Mihai Petrachi, șeful cabinetului Președintelui Republicii Moldova, consilier al Președintelui, reprezentantul Președintelui Republicii Moldova, autorul sesizării, deputatului în Parlament Victor Cecan, președintele Comisiei pentru control și petiții, autorul sesizării, Ion Creangă, șeful sectorului relații cu autoritățile publice în Direcția juridică a Parlamentului, reprezentantul permanent al Parlamentului la Curtea Constituțională, călăuzindu-se de art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, art. 4 alin. (1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, a examinat în ședința plenară publică din 23 decembrie 1999 și 11 ianuarie 2000 dosarul privind controlul constituționalității unor prevederi din Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 930-II din 22 martie 1999 "Privind desfășurarea referendumului republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova", art. 150 alin. (3) din Codul electoral, adoptat prin Legea nr. 1381-XIII din 21 noiembrie 1997, și a Legii nr. 480-XIV din 2 iulie 1999 "Pentru modificarea și completarea Codului electoral".

Temei pentru examinarea dosarului au servit sesizările deputatului în Parlament Victor Cecan și Președintelui Republicii Moldova, depuse în conformitate cu art. 24 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 38 și 39 din Codul jurisdicției constituționale.

Dat fiind faptul că ambele sesizări vizează unul și același obiect, prin decizia Curții Constituționale din 28 octombrie 1999 sesizările au fost acceptate spre examinare în fond, conexe într-un singur dosar și înscrise în ordinea de zi.

În procesul examinării preliminare a sesizărilor au fost solicitate puncte de vedere Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Ministerului Justiției și Comisiei Electorale Centrale.

Examinînd materialele dosarului, audiind informația judecătorilor-raportori și argumentele expuse de participanții la proces, Curtea Constituțională

a c o n s t a t a t :

1. La 22 martie 1999 Președintele Republicii Moldova a emis Decretul nr. 930-II "Privind desfășurarea referendumului republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova",

prin care a fost fixat pentru data de 23 mai 1999 referendumul republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova (art. 1 din Decret).

În opinia deputatului V. Cecan, Decretul șefului statului contravine art. 66 lit. b), art. 72 alin. (3) lit. b) și art. 75 din Constituție, care prevăd că numai Parlamentul declară referendumuri și numai Parlamentul, prin lege organică, reglementează organizarea și desfășurarea referendumului. Autorul menționează că decretul conține elemente de organizare și desfășurare a referendumului, iar aceasta excede competențelor constituționale ale Președintelui Republicii Moldova.

Deputatul Victor Cecan a solicitat Curții Constituționale și controlul constituționalității art.150 alin.(3) din Codul electoral, potrivit căruia "în hotărîrea sau decretul cu privire la desfășurarea referendumului republican se indică data desfășurării lui, denumirea proiectului de lege sau de hotărîre, preconizate a fi adoptate, expunîndu-se textul acestora și/sau conținutul întrebărilor supuse referendumului".

Autorul sesizării consideră că prin această normă se extind neîntemeiat atribuțiile Președintelui Republicii Moldova, el fiind abilitat astfel nu numai de a iniția referendumuri republicane, ci și de a emite decrete despre desfășurarea lor, ceea ce, în opinia sa, nu se încadrează în normele constituționale.

2. Președintele Republicii Moldova a sesizat Curtea Constituțională asupra neconstituționalității Legii nr. 480-XIV "Privind modificarea și completarea Codului electoral", adoptată de Parlament la 2 iulie 1999.

În opinia autorului sesizării, prin operarea prin Legea nr. 480-XIV a unor modificări în Codul electoral, Parlamentul a încălcat un șir de prevederi din Constituție, restrîngînd astfel dreptul subiecților abilitați, și chiar al cetățenilor, de a iniția referendumuri, în cadrul cărora poporul ar putea să-și exprime voința în deplină cunoștință de cauză în probleme de interes național, și anume:

- pct. 2, prin care a fost modificat art. 47 din Codul electoral și prin care a fost instituită interdicția pentru serviciile de presă ale Parlamentului, Președinției și Guvernului de a folosi timpii de antenă în scopul agitației electorale pe parcursul campaniei electorale ori în scopul agitației pentru sau contra propunerii supuse referendumului, restrînge dreptul constituțional al cetățenilor de a avea acces la orice informație de interes public, stipulat în art. 34 alin. (1) din Constituție, și împiedică autoritățile publice să-și realizeze în bune condiții obligația de a informa corect cetățenii asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal, prevăzută în art. 34 alin. (2) din Constituție;

- pct. 4, prin care a fost completat art. 86 din Codul electoral și care a stabilit că se consideră alese toate persoanele incluse în listele concurenților electorali, a legiferat de fapt că organul legislativ este compus din 101 deputați și un număr indefinit de deputați-supleanți, fapt ce contravine art. 60 alin. (2) din Constituție. În opinia autorului sesizării, neconstituționalitatea prevederilor pct. 4 atrage după sine neconstituționalitatea prevederilor pct. 3 și pct. 5 alin. (1), a sintagmei "și listele deputaților supleanți" din pct. 6 alin. (2) și a sintagmei "deputatului supleant" din pct. 6 alin. (3) din aceeași lege;

- pct. 8, ce completează art. 145 alin. (2) din Codul electoral, conform căruia referendumul republican nu poate avea loc, de asemenea, cu 120 de zile înainte și cu 120 de zile după ziua efectuării alegerilor parlamentare prezidențiale și locale generale, precum și în ziua desfășurării lor, sau a altui referendum republican, deoarece astfel se

lezează dreptul subiecților abilitați prin Constituție sau lege de a iniția referendumuri și, prin urmare, se încalcă art. 66 lit. b), art. 75 și art. 88 lit. f) din Constituție;

- pct. 9 alin. 1 și alin. 2 și pct. 10, prin care se completează art. 150 și, respectiv, art. 151 din Codul electoral, deoarece, în urma operării modificărilor în art. 150 alin. (1) lit. b) și c) din Codul electoral, Parlamentul ar putea adopta o hotărîre despre soluționarea problemelor preconizate a fi supuse referendumului fără efectuarea ulterioară a acestuia. Mai mult ca atît, Parlamentul, de fapt, a îngădit dreptul Președintelui țării de a stabili de sine stătător data efectuării referendumului, decît dacă el este consultativ. Or, operînd aceste modificări, Parlamentul a încălcat art. 6 din Constituție;

- pct. 15, prin care se completează art. 171 din Codul electoral. Obligînd Comisia Electorală Centrală să declare nevalabil referendumul republican, dacă la el au participat mai puțin de 3/5 din numărul persoanelor înscrise în listele electorale, se ignorează voința majorității absolute a cetățenilor, astfel încălcîndu-se principiile prevăzute în art. 75 alin. (2) din Constituție.

3. Pentru examinarea obiectului sesizărilor, Curtea Constituțională consideră necesar să opereze cu următoarele prevederi din Constituție:

- art. 1 alin. (1) și (3), care stipulează că Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil, un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate;

- art. 2, care stipulează că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție;

- art. 6, care stabilește că în Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției;

- art. 34, potrivit căruia dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngădit, iar autoritățile publice sînt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice, în același timp, mijloacele de informare în masă fiind obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice;

- art. 60, conform căruia Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului și este compus din 101 deputați;

- art. 66 lit. a) și b), care stipulează că adoptarea legilor și declararea referendumurilor sînt atribuții de bază ale Parlamentului;

- art. 75, în baza căruia cele mai importante probleme ale societății și ale statului sînt supuse referendumului, iar hotărîrile adoptate potrivit rezultatelor referendumului republican au putere juridică supremă;

- art. 88 lit. f), care statuează că Președintele Republicii Moldova poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național.

4. Prin Hotărîrea nr. 57 din 3 noiembrie 1999 "Privind interpretarea art. 75, art. 141 alin. (2) și art. 143 din Constituție"* Curtea Constituțională a stabilit că referendumul poate privi fie un proiect de lege, atunci cînd este declarat de către Parlament în baza art. 66 lit. b) din Constituție, fie o problemă de interes național, pentru care se cere exprimarea opiniei alegătorilor, atunci cînd este inițiat de Președintele Republicii Moldova, în baza atribuțiilor sale prevăzute de art. 88 lit. f) din Constituție.

-----
* M.O., 1999, nr. 124-125, art. 68.

Curtea Constituțională a menționat că legiuitorul constituant, acordînd Președintelui Republicii Moldova, potrivit art. 88 din Constituție, dreptul de a cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național, a prevăzut posibilitatea ca Președintele să se adreseze alegătorilor doar pentru probleme majore, cu care ar putea fi confruntată națiunea la un anumit moment.

Din aceste interpretări ale Constituției rezultă că Președintele Republicii Moldova este în drept să inițieze de sine stătător un referendum, prin care să consulte poporul în probleme de interes național.

Potrivit art. 1 din Decretul Președintelui Republicii Moldova, supus controlului constituționalității, referendumul republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova a fost fixat pentru data de 23 mai 1999.

Prin Hotărîrea nr. 32 din 15 iunie 1999 "Cu privire la confirmarea rezultatelor referendumului republican consultativ" din 23 mai 1999* Curtea Constituțională a constatat că referendumul a avut loc la data fixată - 23 mai 1999.

-----
* M.O., 1999, nr. 67-69, art. 43.

Din materialele dosarului rezultă că sesizarea deputatului Victor Cecan privind această problemă a fost înregistrată la Secretariatul Curții Constituționale la 24 mai 1999, adică după data desfășurării referendumului republican. În legătură cu aceasta, Curtea Constituțională observă că odată cu atingerea scopului propus, desfășurarea referendumului consultativ, Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.930-II din 22 martie 1999 și-a pierdut validitatea juridică.

Potrivit art. 135 alin. (1) din Constituție, Curtea Constituțională exercită controlul constituționalității și se pronunță în fond numai asupra actelor normative aflate în vigoare la data examinării cauzei.

Avînd în vedere că Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 930-II din 22 martie 1999 a încetat să mai producă efecte juridice atît la data sesizării Curții - 24 mai 1999, cît și la data examinării cauzei - 11.01.2000, Curtea Constituțională consideră necesar a sista procesul pentru controlul constituționalității acestui decret.

5. În Hotărîrea sa nr.57 din 3 noiembrie 1999 "Cu privire la interpretarea art. 75, 141 alin. (2) și art. 143 din Constituție" Curtea Constituțională a constatat că Președintele Republicii Moldova poate să se adreseze către alegători să-și exprime prin referendum voința doar pentru probleme majore, cu care ar putea fi confruntată națiunea la un anumit moment, dar nu și pentru aprobarea sau respingerea unei legi de modificare a Constituției.

Pornind de la faptul că, potrivit art. 60 alin. (1), art. 66 lit. a) și art. 72 alin. (1) din Constituție, Parlamentul este unica autoritate legislativă a statului, o atribuție de bază a căruia o constituie adoptarea legilor, care pot fi constituționale, organice și ordinare, Curtea relevă că Președintele Republicii Moldova nu poate ocoli procedura parlamentară de organizare a unui referendum republican constituțional sau legislativ.

Argumentele deputatului Victor Cecan, potrivit cărora art. 150 alin.(3) din Codul electoral contravine integral Constituției, nu pot fi reținute, deoarece dispozițiile acestuia corespund atribuțiilor Parlamentului, prevăzute de Legea Supremă a țării.

6. Prin pct. 2 din Legea nr. 480-XIV se introduce în art. 47 din Codul electoral un alineat nou - alineatul (3) - cu următorul conținut: "Pe parcursul campaniei electorale, precum și pe parcursul desfășurării referendumului timpii de antenă acordați serviciilor de presă ale Parlamentului, Președinției și Guvernului nu pot fi folosiți în scopul agitației electorale ori în scopul agitației pentru sau contra propunerii supuse referendumului".

Argumentele șefului statului Petru Lucinschi, potrivit cărora aceste prevederi îngrădesc dreptul cetățenilor de a avea acces la informație, nu pot fi reținute din următoarele considerente.

Conținutul dreptului la informație este complex. Textul constituțional - art. 34 - garantează accesul persoanei la orice informație de interes public, care cuprinde: dreptul persoanei de a fi informată prompt, corect și clar asupra măsurilor preconizate și mai ales asupra măsurilor luate de autoritățile publice; accesul liber la sursele de informare publică; posibilitatea persoanei de a recepționa direct și în bune condiții emisiunile radio și televizate; obligația autorităților publice de a crea condițiile materiale și juridice necesare pentru difuzarea liberă și amplă a informației de orice natură.

Garantînd dreptul la informație, Constituția pune obligații corelative în sarcina autorităților publice: de a informa corect cetățenii asupra problemelor de ordin public, dar și de ordin personal; de a asigura prin serviciile publice dreptul la timp de antenă. Definițiile și detaliierile făcute de către legiuitor prin prevederile art. 47 alin.(3) din Codul electoral nu aduc atingere nici dreptului persoanei de a avea acces la informație și nici obligativității autorităților publice de a asigura informarea corectă a cetățenilor.

7. Prin pct.4 din Legea nr. 480-XIV art. 86 din Codul electoral a fost completat cu un alineat nou - alineatul (2) - cu următorul conținut: "Se consideră alese toate persoanele incluse în listele concurenților electorali, precum și candidații independenți, care au obținut numărul de voturi stabilit în alin.(1)".

În opinia șefului statului, atît aceste prevederi, cît și cele cuprinse în pct.3, pct.5 alin.1, pct.6 alin.(2) și (3) din aceeași lege, prin care s-au operat modificări în art.62 alin.(3), art.88 și art.89 din Codul electoral introducîndu-se noțiunea de "deputat supleant", contravin art.60 din Constituție.

Curtea Constituțională observă că noțiunea de "deputat supleant", în contextul Legii nr. 480-XIV, trezește dubii în mod justificat, deoarece Constituția nu prevede pentru astfel de situație decît noțiunea de "deputat" (art.60 alin.(2) din Constituție). Or, deputat este considerată persoana aleasă pentru a face parte, pe o anumită perioadă, dintr-un organ reprezentativ al statului. Despre un "deputat supleant" nu se poate spune în nici un caz că el este ales într-un organ reprezentativ, deoarece el poate obține calitatea de deputat doar în viitor, în eventualitatea în care un mandat de deputat aparținînd unei organizații social-politice sau bloc electoral din care face parte este declarat vacant.

Prin urmare, art.86 alin.(2) din Codul electoral în redacția Legii nr.480-XIV este neconstituțional, întrucît Constituția Republicii Moldova prevede că Parlamentul este compus din 101 deputați.

8. Curtea nu poate reține argumentul Președintelui Republicii Moldova, potrivit căruia prin pct.8 din Legea nr.480-XIV, prin care art.145 alin.(2) din Codul electoral a fost modificat în sensul că referendumul republican nu poate avea loc în ziua desfășurării alegerilor parlamentare, prezidențiale și locale generale, se încalcă dreptul subiecților abilitați de a iniția referendumuri, deoarece, în baza art.72 alin.(3) lit.b) din Constituție, Parlamentul reglementează

prin lege organică organizarea și desfășurarea referendumului, ceea ce și s-a făcut prin legea supusă controlului constituționalității.

Fiind o prerogativă exclusivă a Parlamentului, reglementarea organizării și desfășurării referendumului în redacția pct.9 și pct. 10 din Legea nr.480-XIV nu poate fi calificată ca o restrângere a atribuțiilor Președintelui Republicii Moldova în problema inițierii referendumurilor.

9. Din aceleași motive Curtea nu poate fi de acord cu argumentele șefului statului, care contestă pct.15 din Legea nr.480-XIV, prin care s-au operat modificări în art.171 din Codul electoral, în sensul că Comisia Electorală Centrală declară nevalabil referendumul republican, dacă la el au participat mai puțin de 3/5 din numărul persoanelor înscrise în liste.

Fiind unicul organ care decide prin lege asupra organizării și desfășurării referendumului republican, Parlamentul este în drept să decidă și asupra condițiilor de valabilitate a rezultatelor acestuia, inclusiv asupra numărului minim de participanți la el.

Or, referendumul presupune exprimarea voinței poporului într-o problemă sau alta, căruia îi aparține, în baza art.2 alin.(1) din Constituție, suveranitatea națională, pe care el o exercită în mod direct, iar exercitarea plenară a voinței sale presupune o participare cât mai masivă a alegătorilor la plebiscit.

Pentru motivele arătate, conducându-se după art.135 alin.(1) lit.b) și art.140 din Constituție, art.26 alin.(1) și (2), art.27 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.66, 69 și 70 din Codul jurisdicției constituționale,

Curtea Constituțională

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Recunoaște constituționale pct.2, pct.8, pct.9 alin.(1) și (2), pct.10 și pct.15 din Legea nr.480-XIV din 2 iulie 1999 "Privind modificarea și completarea Codului electoral" și art.150 alin.(3) din Codul electoral.

2. Recunoaște neconstituționale pct.3, pct.4 și sintagma "deputați supleanți" cuprinsă în pct.5 alin.(1) și pct.6 alin.(2) și (3) din Legea nr.480-XIV din 2 iulie 1999 "Privind modificarea și completarea Codului electoral".

3. Sistează procesul pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr.930-II din 22 martie 1999 "Privind desfășurarea referendumului republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova".

4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 11 ianuarie 2000.

Nr. 1.